

Tandlægekunst i krydsild

Tandlægers virke er til diskussion, og opmærksomheden retter sig især mod brugen af amalgam, fluor og rodbehandlinger. Vi har mødt en af landets få, alternativt arbejdende tandlæger, Jørgen Steen Hartz, der med sine synspunkter og arbejdsmetoder udfordrer den etablerede fortolkning af tandlægekunsten – i denne artikel repræsenteret ved formanden for Dansk Tandlægeforening og eksperter fra Tandlægehøjskolen i København.

Af: Jakob Vedelsby

Jakob Vedelsby, journalist (DJ)

- Jeg opfatter munden som et vindue til kroppen og sindet. Det kan måske lyde mystisk for nogle, men hvis man fra akupunktur eller zoneterapi kender til de meridianbaner, som forbinder alle dele af kroppen, så er det nemmere at forstå, at der også er en forbindelse mellem tænderne og organerne – og hvorfor en dårlig tand kan medføre problemer fx i fordøjelseskanalen – og omvendt, siger tandlæge Jørgen Steen Hartz.

Han har arbejdet holistisk siden 1985, og betragter den menneskelige organisme som en sammenhængende helhed. Hartz samarbejder med alternative behandlere og anvender selv forskellige alternative metoder ved siden af det rent tandlægelige.

- I de sidste 13 år har jeg været med i en tværfaglig arbejdsgruppe sammen med læger, tandlæger, kiropaktorer, kostvejledere og alternative behandlere. En erfaring fra dette arbejde er, at tandlægen ofte skal ind i billedet og "rydde op" i munden, før patienten kan have gavn af en anden behandling. Hos mange mennesker virker bl.a. kviksølv

i munden og rodbehandlede tænder nemlig blokerende for helbredelsen.

Amalgam er skadeligt

- Amalgam er en metallegering, som indeholder ca. 50% kviksølv. Kviksølv, som ubestrideligt er en af de farligste miljøgifte vi overhovedet kender, siger Hartz.

Amalgam blev helt tilbage i 1820'erne introduceret i Europa og USA. Allerede dengang var amalgam et kontroversielt emne, som delte tandlægerne i to grupper – for og imod. Amalgamdiskussionerne er blusset op med mellemrum – ikke mindst inden for de senere år, hvor der er kommet flere alternative fyldningsmaterialer på markedet.

- Nogle reagerer tilsyneladende ikke på kviksølv, mens andre har lettere eller meget voldsomme reaktioner. Men det er et faktum, at den snigende kviksølvsivning, der sker fra amalgamblomber, svækker immunforsvaret og hos en del mennesker før eller siden vil medføre forgiftningssymptomer. Ofte er personen blot ikke klar over, at det er kviksølvet fra tænderne, som er skyld i de skavanker, som optræder.

Når man har metalfyldninger i tænderne kan der, ifølge Hartz, også opstå det fænomen, som kaldes *oral galvanisme*. Det betyder, at munden fungerer som et batteri, hvor fyldninger og kroner er elektroder og spytten den strømførende elektrolyt. Resultatet er en øget frigørelse af de metaller, som findes i amalgam, dvs. kviksølv, kobber, sølv, tin og zink, som alle er giftige for kroppen.

- Ved oral galvanisme sættes mundens økosystem ud af balance. pH-værdien falder drastisk, spytets enzymer fungerer ikke ordentligt, og den naturlige nedbrydning af maden, som begynder i munden, forringes. Samtidig opstår der atypiske bakterieflora i munden, og slimhinderne irriteres. Det fører umiddelbart til øget risiko for bl.a. tandkødsbetændelse og parodontose, og virker i øvrigt som en konstant elektrisk stressfaktor for nervesystemet.

Hartz fortæller, at der inden for de seneste 5-10 år er fremkommet alternativer i plast, som i forsøg er påvist mindst lige så holdbare som amalgam. Men han fastslår samtidig, at der er mange forskellige plasttyper på markedet, hvoraf nogle indeholder tungmetaller og andre er tilsat fluor, og derfor også – ligesom amalgam – kan virke stressende for organismen. Og at det derfor er uhyre vigtigt at sikre, at tandlægen anvender det absolut bedst egnede plastmateriale.

Hartz oplyser, at flere af de virksomheder, som fremstiller amalgam, er begyndt at advare mod brugen i visse sammenhænge.

- To af de største, Dentsply/Caulk og Ivoclar/Vivadent meddeler bl.a., at deres amalgamprodukter ikke må benyttes til patienter med nedsat nyrefunktion, patienter som er allergiske overfor amalgam, eller til børn under 7 år og gravide kvinder. De henstiller også til, at der ikke bør anvendes amalgam, hvis der er brugt andre metaller, fx guld, i mundhulen. Begrundelsen er, at batteri-effekten – oral galvanisme – derved forstærkes.

Man kan spørge, hvem de danske tandlæger skal lytte til; amalgam-

producenterne, som nu trækker i land og garderer sig mod kommende erstatningskrav, eller Sundhedsstyrelsen og tandlægenes egen forening, som fortsat billiger brug af amalgam.

Don't worry, 1

- Du vil aldrig få mig til at sige, at amalgam er uskadeligt. Efter hvad vi ved i dag er det ikke skadeligt, som det påstås, men hvad ved vi om ti år? spørger formanden for Dansk Tandlægeforening, Erik Schmølker, der selv er praktiserende tandlæge.

I Tyskland er det forbudt at indsætte amalgamfyldninger hos gravide, det samme fraråder den engelske sundhedsstyrelse, og der er tilsvarende regler på vej i Norge. I Danmark ser sundhedsmyndighederne udelukkende miljømæssige problemer med amalgam og har af den grund begrænset anvendelsen.

- I dag fraråder vi generelt at anvende amalgam i mælketænder, og jeg tror også, at de fleste tandlæger herhjemme overvejer, om de skal bruge amalgam til gravide; eller også overlader de det til den gravide selv at beslutte det.

- Der er ikke påvist nogen risiko ved brug af amalgam, men det vil altså i visse tilfælde være rimeligt at lade denne tænkte tvivl komme eksempelvis fostret eller barnet til gode. Man skal dog være opmærksom på, at der er bivirkninger ved alt her i verden, også ved plastmaterialer – vi kender dem bare ikke endnu, siger Erik Schmølker.

I juni '98 vedtog den svenske Rigsdag et forbud mod brug af amalgam gældende fra og med år 2001. Men allerede fra årsskiftet 98/99 ophørte det svenske statstilskud til amalgamfyldninger. Beslutningen er truffet ud fra en vurdering af både den sundheds- og miljømæssige risiko.

Erik Schmølker finder det tankevækkende, at svenskerne har forbudt amalgam, når det er tilladt i resten af verden, og han konstaterer, at de svenske sundhedspolitiske myndigheder

øjensynligt træffer deres beslutninger på et andet grundlag end de danske og andre landes myndigheder. Han siger videre:

- Så snart vi får lavet fyldninger, påføres vi potentielle problemer – og de kan opstå ved brug af amalgam, plastik eller andre materialer. Vi skal passe på ikke at blive alt for firkantede i den her diskussion og give køb på almindelig sund fornuft.

- I tandlægeforeningen anbefaler vi ikke brug af bestemte fyldningsmaterialer. Vi anbefaler brug af de rette materialer i den rette situation. Men jeg vil godt slå fast, at plast, bl.a. på grund af kortere holdbarhed, er 3-4 gange så dyrt som amalgam. Og når der ikke findes nogen videnskabelig dokumentation overhovedet for amalgams skadelighed, ønsker vi ikke at argumentere for et forbud. I den sammenhæng skal vi beskytte samfundet og vore patienter mod unødige omkostninger, siger Erik Schmølker.

Rodbehandling er problematisk

Ifølge Hartz kan også rodbehandlede tænder virke som en potentiel sygdomsfremkaldende stressfaktor.

- Tandlæger har i årevis ved rodbehandlinger brugt at slå tanden ihjel med giftige kemikalier, fx paraformaldehyd, som trænger ned gennem tandnerven – men også videre til kroppen og centralnervesystemet. Det er problematisk.

- Men det værste ved en rodbehandling er faktisk, at man går rundt med en død legemsdel i sig. Når tandens naturlige forsvarsmekanismer ikke længere er til stede, udvikles og overlever såkaldte anaerobe mikrober i tandrodens mange små sidekanaler. Mikroberne producerer ligproteiner – giftstoffer – som spredes sig både lokalt og generelt i kroppen. Det giver typisk kæbehule- og kæbeledsproblemer, kan bidrage til tinnitus og skabe ubalance eller i værste fald sygdom i den del af

kroppen, som den rodbehandlede tand – via meridianbanerne – er relateret til.

Sunde mennesker kan dog formentlig tolerere 1-2 rodbehandlede tænder, mener Hartz, der som alternativ til rodbehandling benytter en teknik kaldet bioresonanstherapie, som i en del tilfælde kan eliminere kroniske betændelser og neutralisere giftstoffer i kroppen. Når der ikke er andre muligheder, anbefaler han en løsning, hvor tanden trækkes ud, kæbebenet renses og der laves en broløsning i et keramisk forstærket plastmateriale.

Don't worry, 2

- Tandlægens behandlingsvalg, herunder brug af medikamenter, afhænger af det enkelte tilfælde. Fx om tandmarven er død eller levende, når patienten ankommer. Hvis eksempelvis dødt tandmarv bliver inficeret med bakterier, så kommer der betændelse i knoglen og reaktioner fra immunforsvaret. Men det er præcis det problem man søger at undgå ved at lave en rodbehandling, siger Lars Bjørndal, der er adjunkt og Ph.d. på Tandlægehøjskolen i København og ekspert i rodbehandling.

- Det altafgørende ved en rodbehandling er, at man får fjernet det bakterieinficerede væv, som er skyld i betændelsen. Når det er sket, desinficeres området og tandlægen laver en tæt fyldning i selve tandroden. Herefter er der kun minimal risiko for skadelige virkninger fra rodfyldningsmaterialet, fastslår Bjørndal.

- I undervisningen af de kommende tandlæger anbefaler vi faktisk, at man, i de tilfælde hvor det er muligt, undgår at lave en rodbehandling. Det kan undertiden lade sig gøre, hvis tandmarven er levende, og der ikke har været smerter. Men kommer en patient ind med stærke smerter og udbredt betændelse, så findes der kun ét reelt alternativ til rodbehandling og det er tandudtrækning, hvilket kun de færreste patienter ønsker.

Amalgamudskiftning er ikke uden risiko

Foreningen mod Skadeligt Dentalmateriale har siden 1990 arbejdet for at udbrede kendskabet til kronisk kviksølvforgiftning. En stor del af foreningens tid bruges i disse år på oplysning og vejledning af mennesker, der ønsker at udskifte amalgamfyldningerne med plast. En proces, der kan være endog særdeles risikabel, hvis man vælger den forkerte tandlæge. Det fik Anne-Birte Rasmussen, der er medlem af foreningens bestyrelse, at føle på egen krop, da hun i løbet af et halvt år fik skiftet samtlige sine sølvfyldninger.

- Mit helbred var i forvejen belastet af en kronisk kviksølvforgiftning, men da tandlægen begyndte at udskifte plomberne uden nogen form for beskyttelse gik det helt galt. Jeg fik en akut forgiftning og lå syg i sengen i næsten et år, fortæller Anne-Birte, der stadigvæk – ti år efter – har mén efter forgiftningen. Hun bliver hurtigt træt og får med jævne mellemrum smerter i mund og led. Anne-Birte er langt fra den eneste, som er kommet galt afsted.

- Vi har kontakt til mange mennesker, hvor amalgamudskiftningen har forværret den lidelse de i forvejen havde, og til ellers raske mennesker, som efterfølgende har fået helbredsproblemer af den ene eller anden art. Derfor er det helt utrolig vigtigt, at man vælger en tandlæge, som tager sikkerheden alvorligt, siger Anne-Birte.

Henv. til Foreningen mod Skadeligt Dentalmateriale kan ske på tlf. 35 39 15 60.

*Se også foreningens hjemmeside på <http://hjem.get2net.dk/tandsundhed>
Se også hjemmesiden for International Academy of Oral Medicine and Toxicology's svenske afdeling på <http://www.iaomt.f.se/iaomt.htm>*

Lars Bjørndal fortæller, at det efterfølgende, via røntgen, er vigtigt at kontrollere en rodbehandling for at se, om al betændelse er væk. Hvis der sker en udvikling i betændelsen, må man lave en ny rodbehandling eller forbedre den gamle. Han vil ikke udelukke, at der, sådan som Hartz hævder, efter en rodbehandling fortsat kan være bakterier i sidekanalerne omkring fyldningen. Men han mener, at hvis rodfyldningen er tæt, så vil eventuelle bakteriers vækstbetingelser være særdeles ringe, og bakterierne vil derfor gå til grunde hurtigt.

Fluor er skadeligt

- Der har ikke været tilsat fluor til drikkevandet herhjemme, men mange danskere får fluor gennem bl.a. tandpasta, mundskyllemidler og tyggegummi. En generation af børn måtte i skoleårene lide under jævnlige skylninger med en 2% fluoropløsning – ofte med mavepine og diarré til følge, og tandlæger har i årevis brugt at pensle forebyggende eller behandlende med stærke fluoropløsninger, fortæller Jørgen Steen Hartz.

Han mener, at den forskning, som i slutningen af 30'erne ledte frem til anvendelse af fluor i drikkevand og tandpasta – først i USA og siden i den øvrige verden – ligner bestilt forskning.

- I den amerikanske aluminiumsindustri stod man dengang med et alvorligt problem. Man havde en enorm biproduktion af fluor, som ikke længere frit kunne udledes i naturen, fordi befolkningen ikke ville acceptere den omfattende forgiftning af floder og søer, som fandt sted.

- Det industrien gjorde var at finansiere et forskerteam, der efter blot ét år afleverede en videnskabelig

rapport, som konkluderede, at fluor modvirkede caries og derfor ville gavne folkesundheden. Resultatet blev, at aluminiumsindustrien fik nye kunder – bl.a. vandværkerne – og den amerikanske befolkning fik drikkevand, som var tilført den før så truende miljøgift. Der skal både mange penge og megen magt til at lave sådan et videnskabeligt trick, siger Hartz.

- I dag er vores viden om fluors skadelige effekter på planter, dyr og mennesker ganske omfattende. En koncentreret fluoropløsning har i laboratorieforsøg vist sig at forøge kræftcellers vækst og at medføre genetiske ændringer i cellerne. Samtidig hæmmer fluor hvide blodlegemers evne til at angribe og tilintetgøre fremmede stoffer.

Alt i alt mener Hartz, at der eksisterer tilstrækkeligt med beviser for fluors giftighed til at man burde forbyde anvendelsen. Og selvom de mængder et menneske normalt indtager ikke er alarmerende høje, så har han vanskeligt ved at forstå, at de danske sundhedsmyndigheder, risikoen taget i betragtning, fortsat anerkender fluor som en god og gavnlig ingrediens fx i tandpasta.

*Tandlæge Jørgen Hartz:
- "Udviklingen vil gå i den retning, at det enkelte menneske i stadig højere grad vil tage aktivt medansvar for egen sundhed".*

Don't worry, 3

- Når man hævder, at fluor i drikkevand og tandpasta kan fremkalde kræft og andre sygdomme, så er det grebet ud af luften, fastslår fluor-eksperter, Carsten Bruun, der er lektor og Ph.d. på Tandlægehøjskolen i København.

Han erkender, at fluor har været under beskyldning siden slutningen af 30'erne, men at stoffet af samme grund er et af de mest undersøgte overhovedet.

- Myterne om fluor er opstået på baggrund af uvidenskabelige undersøgelser, hvor man i laboratoriet har anvendt utroligt høje koncentrationer af fluor, som intet har at gøre med de særdeles lave koncentrationer, der findes i tandpasta. Den mængde fluor, som tilsættes drikkevandet i USA, svarer i øvrigt til det naturlige fluorindhold mange steder i Danmark, fx i Greve-området, omkring Vordingborg og på Bornholm, siger han.

Det er, ifølge Bruun, yderst vel-dokumenteret, at fluor bremser udvikling af caries, og han slår fast, at der ingen bivirkninger er ved normal brug af fluortandpasta. Dog erkender han, at der kan opstå forbigående problemer hos børn.

- Små børn sluger typisk mere end halvdelen af tandpastaen, og det kan i sjældne tilfælde medføre *dental fluorose*, som viser sig ved hvidlige pletter eller striber på tænderne. Men problemet er udelukkende kosmetisk og spiller ingen rolle for tændernes styrke. Hvis man overholder doseringsvejledningen på tuberne er det helt uden risiko.

Alligevel er det Carsten Bruuns opfattelse, at fluor principielt er et uønsket indgreb i den biologiske proces i barnets mund, og han understreger, at grænsen for hvornår fluor er henholdsvis gavnligt og giftigt er snæver hos børn.

Når antallet af caries-tilfælde herhjemme er faldet med 60-70% over de sidste 30 år, så er Carsten Bruun ikke i tvivl om, at det primært skyldes en

øget frekvens hos børnetandplejen og dermed en bedre tandbørstning.

- Hvis man som forældre er meget motiveret og børster sine børns tænder omhyggeligt to gange om dagen, så behøver man strengt taget ikke bruge fluortandpasta. Fluor kan ikke udrydde eller forhindre, at der kommer huller i

tænderne. Fluor kan udelukkende dæmpe hastigheden af cariesudvikling, og er en ekstra sikkerhed, som især kommer de børn til gavn, hvis forældre af en eller anden grund ikke er så flittige med tandbørsten.

(Fortsætter næste side)

Stil disse ufravigelige krav til den tandlæge, som skal skifte dine amalgamfyldninger:

Foreningen for Skadeligt Dentalmateriale anbefaler, at man som patient bør stille følgende krav til den tandlæge, som skal foretage amalgamudskiftningen:

1. Der skal både anvendes et højvolumen sug uden for munden og et Clean-Up specialsug tæt ved tanden. Derudover bør der anvendes en Kofferdam gummidug, som placeres rundt om den tand der bores i. Har tandlægen ikke et Clean-Up sug *skal* der benyttes Kofferdam.
2. Der skal anvendes næsemaske med kulfilter eller maske med slanger til ilt eller frisk luft for at undgå at patienten indånder kviksløvdampe.
3. Der skal benyttes skarpe fissurbor, aldrig diamantbor.
4. Amalgamfyldningerne skal bores væk i store stykker. Der skal bores så lidt som muligt i selve amalgam-materialet.
5. Alle metaller skal fjernes og hos følsomme patienter skal også retrograde rod fyldninger med metaller i samt "tatoveringer", som skyldes metalfragmenter i kæbeben og slimhinde, fjernes.
6. Tandlægen skal anvende lupbriller. Dels for at sikre opsamling af alle udborede metalstykker og dels for at opdage fine porer og revner i tanden. Sidstnævnte renses og forsegles.
7. Der skal tilføres kølevand i rigelige mængder under udboringen.
8. Munden skal skylles særdeles grundigt efter udskiftningen.
9. Der skal være et effektivt luftrensnings- eller udsugningsanlæg i lokalet.
10. Før hver ny patient skal tandlægen udskifte airtor og vinkelstykke for at undgå smittefare.
11. Tandlægen skal gå forsigtigt frem og være meget opmærksom på patientens reaktioner efter hver behandling. Tempoet for udskiftningen skal afpasses efter patientens reaktioner. Der må maksimalt fjernes 1-2 fyldninger første gang.
12. Det anvendte plastmateriale skal være så vævsvenligt som muligt. Foreningen råder altid over visse informationer om tilgængelige plastmaterialer. Tandlægen skal foretage en test af patienten - fx en hud/slimhindetest - med henblik på at finde det bedst egnede plastmateriale til den enkelte patient.
13. Tandlægen skal i god tid *inden* selve amalgamudskiftningen vejlede patienten om, hvad denne skal gøre for at styrke organismen før, under og efter udskiftningen. F.eks. i form af øgede vitamin- og mineraltilskud samt evt. homøopatisk medicin.
14. Patienten skal tilskyndes til at tage et snapseglass alkohol inden og kulturetter før og efter udboringen, hvilket binder og medvirker til udledning af eventuelle kviksløvrer i blodet og mavetarmsystemet.

Ringe hensyntagen til folkesundheden

- Det kan være nærmest umuligt som almindeligt mennesker og almindelig tandlæge at overskue de sammenhænge, som gør, at vi i Danmark stadigvæk anbefaler brug af amalgam, fluor og rodbehandlinger. Og hvad der egentlig ligger bag, når en nylig offentliggjort

EU-rapport hvidvasker amalgam, siger Jørgen Steen Hartz.

- Jeg har igennem de sidste 15 år fået et personligt kendskab til en række engagerede mennesker rundt om på jorden, som beskæftiger sig indgående med magtforholdene i sundhedsverdenen. En af dem er den canadiske læge og forfatter, Guylaine Lanctôt, som i bogen *The Medical Mafia**) bl.a. diskuterer det stærke interessefællesskab, som i de fleste lande findes mellem sundhedsmyndighederne, den farmaceutiske industri, lægeforeninger og tandlægeforeninger – med ringe hensyntagen til folkesundheden, men med fuld hensyntagen til profit, magt og kontrol.

Hartz tror, at udviklingen går i retning af, at det enkelte menneske i stadig højere grad tager et aktivt medansvar for egen sundhed. Det mener han bl.a. kan ske ved at man ændrer på kostvaner, vejtrækningsmønstre og selve sin livsmålsætning, fx hvad angår arbejde og familie. Alt sammen faktorer, som har indflydelse på helbredet. Det kan også ske ved bevidst at undgå den belastning af organismen, som altså efter Jørgen Steen Hartz' opfattelse, kan følge med brugen af amalgam, fluor og rodbehandlinger. Han mener, at en beslutning om at undgå disse elementer i tandplejen vil fremme folkesundheden og af den grund også være til gavn for samfundsøkonomien.

- Tiden er kommet, hvor vi skal tage magten og initiativet tilbage til os selv og ikke nødvendigvis falde på halen over systemets eksperter, hvis ofte naturstridige arbejdsmetoder har skabt en afgrundsdyb kløft mellem dem og borgerne. Vi skal skabe et system, som fungerer i helhed og på et naturligt grundlag. Den proces er i gang nu – og den kan ikke stoppes. ■

*) Bogen *The Medical Mafia* er oversat til dansk og netop udgivet på forlaget Kliitrose.

Kan købes hos boghandlere og i Min Bogklub.

Egen klinik, er det dig?

Ny lærebog
som leder dig igennem
alle faser af egen klinik.
Pris: 175,00 kr.

Ring efter en brochure hos:

**Konsulentfirma
Kaj Christensen
Storkevangen 3
3460 Birkerød
Telf. 42 81 56 14**

WWW.PONS.DK

**Kik indenfor i vores
nye internetbutik.**

Vi har bøger, plancher, klinikudstyr og meridianmodeller på lager.

Du kan også rekvirere katalog pr. tlf. fax eller post.

PONS, Østerbro 2
5690 Tommerup
Tlf. 647 626 66, Fax 647 627 37

SJÆLLAND

Inge Petersen
Emdrup Vænge 114
2100 Kbh. Ø
Tlf. 39 29 67 20.

Specialklinikken for Heilpraktik
Benny Freilow,
Hovedvejen 150, 2600 Glostrup
Tlf. 43 44 53 00.

Lonny Pilemann
Kongshvilebakken 50
2800 Lyngby
Tlf. 45 88 66 13.

Bent Figgé
Gl. Nyrupvej 7
4400 Kalundborg
Tlf. 59 50 10 19.

Birthe Mariegaard
Skoletofte 3, Havnebyen
4583 Sjællands Odde
Tlf. 59 32 69 44.

Karen Bonke Justesen
Chr. Winthersvej 23
4700 Næstved
Tlf. 53 72 86 44.

Jena Hansen
Grundtvigs Alle 16
4760 Vordingborg
Tlf. 55 34 06 08.

FYN

Anne-Mette Nielsen
Lahngade 54 B
5000 Odense C
Tlf. 66 13 99 69.

Helle Tornehave
Fåborgvej 102
5250 Odense SV
Tlf. 66 17 32 44.

Uddannet ved: